

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทยในช่วงเวลาที่กำหนด มีหน่วยงานต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐและเอกชนได้พยายามเข้าไปพัฒนาปรับเปลี่ยนวิสาหกิจชุมชนไปตามแนวทางหรือนโยบายของหน่วยงานตนเองเป็นหลัก ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบต่างคนต่างทำไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยที่การพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากความต้องการของวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนวิสาหกิจชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตนเองแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น ดังนั้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ในการพัฒนา โดยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถกำหนดทางเลือกในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตนเองแทนนโยบายการพัฒนาจากภายนอก จากที่ผ่านมาปรากฏว่ามีหลายวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จสามารถพัฒนาตนเองไปสู่วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนยังคงรักษาประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิสาหกิจตัวเองให้เข้มแข็งพึ่งพาตัวเองได้ในที่สุด และสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของประเทศได้

การที่วิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้นั้นต้องมีการร่วมมือกันของบุคคลในชุมชน รัฐบาลจึงมีนโยบายผลักดันให้มีการรวมตัวกันของบุคคลในชุมชนและนำเอาทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีอยู่มาผลิตเป็นสินค้า หรือส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพลักษณะเดียวกันมาจัดตั้งเป็นกลุ่มธุรกิจเล็ก ๆ คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการนำของบุคคลในกลุ่มที่มีความรู้และประสบการณ์ ร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อสร้างรายได้และเป็นการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน ระหว่างชุมชน จนกระทั่งสามารถขยายเป็นเครือข่ายโยงใยทั่วทั้งประเทศ แต่ความสำเร็จดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ภายในระยะเวลาที่สั้นและเป็นไปอย่างยั่งยืนจะต้องอาศัยการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งประชากรมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในลำดับที่ 4 ของภาคตะวันออกและลำดับที่ 11 ของประเทศ มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบันเพียง 266 กลุ่ม ทั้งที่มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 อาจจะกล่าวได้ว่า

จำนวนวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพียงปีละ 57 กลุ่ม โดยที่มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยเพียงกลุ่มละ 15 ราย ซึ่งมีจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ที่มีจำนวนประชากรและรายได้ของประชากรใกล้เคียงกัน สาเหตุสำคัญที่ทำให้การเจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีไม่สูงเท่าที่ควรเนื่องจากส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านั้นไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและเลิกกิจการไปในที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ในการเสนอแนะวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
- 1.2.2 เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
- 1.2.3 เพื่อเสนอกลยุทธ์การจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

- 1.3.1 ระดับความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีแตกต่างกัน
- 1.3.2 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชน ประกอบด้วย การบริหารและพัฒนาสมาชิก การจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ การสนับสนุนจากภาครัฐ และการทำแผนวิสาหกิจชุมชน

1.4 นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1.4.1 วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการโดยใช้ทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่ผ่านกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอนโดยใช้วิถีปฏิบัติในพื้นที่ ผ่านภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นโดยองค์กรของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน

1.4.2 สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง สมาชิกในชุมชนที่รวมตัวกันขอรับการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเพื่อดำเนินธุรกิจประเภทต่าง ๆ

1.4.3 การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกิดประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชนที่กำหนดไว้

1.4.4 การบริหารการตลาดของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กระบวนการทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาด การวางแผนการตลาด การปฏิบัติการทางการตลาด และการควบคุมทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชน

1.4.5 การจัดการความรู้และข้อมูลของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การแสวงหาความรู้ การจัดเก็บข้อมูล/สารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ข้อมูล/ข่าวสารให้สมาชิก เครือข่ายและบุคคลภายนอกเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.4.6 การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การกำหนดนโยบายและการดำเนินการเกี่ยวกับเงื่อนไขการรับสมาชิก การสร้างขวัญกำลังใจให้สมาชิก การพัฒนาสมาชิกและการให้ความร่วมมือของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1.4.7 การจัดการสินค้าหรือบริการของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การสร้าง การวิเคราะห์ การจัดการ การวางแผน การปฏิบัติ และการควบคุมสินค้าหรือบริการเดิมหรือใหม่ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า

1.4.8 วิสาหกิจชุมชนดีเด่น หมายถึง วิสาหกิจชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรีที่ได้รับรางวัลดีเด่นของกรมส่งเสริมการเกษตร

1.4.9 กลยุทธ์ หมายถึง แผนรวมขององค์การที่น่าเชื่อถือได้เปรียบและจุดเด่นในด้านต่างๆ ขององค์การมาใช้ประโยชน์ และปรับลดจุดด้อยเพื่อแสวงหาโอกาสและหลีกเลี่ยงอุปสรรค เพื่อให้ห้องค์การอยู่รอดและเจริญเติบโตได้ในระยะยาว

1.5 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยจะศึกษาเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ที่ได้ยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับจดทะเบียนแล้ว

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยจะเสนอแนะกลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนโดยเน้น 6 ด้านต่อไปนี้เป็น ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการวางแผนดำเนินงาน ด้านการบริหารการตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า และด้านการจัดการสินค้าและบริการ

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีจากคณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในปี พ.ศ. 2556

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีนำกลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีไปใช้ในการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการวางแผนดำเนินงาน ด้านการบริหารการตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า และด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ

1.6.2 วิสาหกิจชุมชนจังหวัดอื่น ๆ นำกลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีไปปรับปรุงแก้ไขดัดแปลงให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดจนประเภทและขนาดของวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดนั้น ๆ สำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น

1.6.3 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดอื่น ๆ นำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบ เงื่อนไข วิธีดำเนินงานที่เอื้อประโยชน์ต่อการเพิ่มศักยภาพวิสาหกิจชุมชนให้สูงขึ้น